

Formannen har ordet !

Vinteren nærmer seg og med den ny utgave av bygdemagasinet. Det har vært en travel sesong med mange aktiviteter, både i og utenfor bygda. Mest gledelig har det vel vært at arbeidet med ny bygdebok omsider har kommet i gang. Vi håper at redaktøren blir føret med bidrag fra de som har noe på hjertet.

Videre har vi også fortsatt kontakt med departementet om Røyken prestegård og håper på en løsning i nærmeste framtid.

Styret er glad for den interesse medlemmene viser ved deltagelse i møter og på turer, og det gir oss inspirasjon til fortsatt virksomhet. Deltagelsen på siste markvandring i øsende regn var intet mindre enn imponerende.

Det kan nevnes at biblioteket på rådhuset har stilt en glassmonter til disposisjon for historielaget, og vi er i ferd med å fylle den opp med gjenstander som vi ønsker skal komme allmennheten til syne.

Se for øvrig «Statusrapporter»

Ole Rud

Hva hender?

Hva har hendt siden siste utgave av bygdemagasinet ?

9. juni: Røykendagen

8-10 juni: Landslaget for kulturhistorie har møte i Sarpsborg. Anne-Kirsti Andresen deltar

10. juni: Markvandring til Skapertjern og Molybdengrubene

30. juni: Tur med Hedrum Historielag langs Laagen.

13. august: Bygdebokkomiteen har sitt første møte etter at Terje Martinsen ble redaktør

23. september: Oldtidsmarsjen

7. oktober: Markvandring, Krokodden / Hernestangen.

18. oktober: Medlemsmøte med kåseri. Servering

og hva kommer til å hende?

13. desember: Julemøte med sang, musikk og kåseri. Servering

9.-17. mars: Kulturdagene. Tema: skogsdrift

21. mars: Årsmøte

4. april: Medlemsmøte

9. juni: Markvandring

Forøvrig planlegges et «Bli kjent i egen bygd»-kurs i løpet av våren

Røyken historielag - styret 2001/ 2002

Verv:	Navn:	Adresse:	Telefon:	
Leder:	Ole Rud	Helgeroveien 2	3430 Spikkestad	31284610
Nestleder:	Bjarne Kjos	Bjørkeliveien 8	3430 Spikkestad	31283313
Kasserer:	Arne Trulsvik	Bryggeve. 46A	3470 Slemmestad	31281184
Sekretær:	Anne-K. Andresen	Nyveien 7	3470 Slemmestad	31296143
Styremedl:	Björg Ølstad	Brubakkveien 5	3440 Røyken	31283965
Varamedl:	Arne Skui	Ivers vei 70	3474 Åros	31288024
Varamedl:	Bjørn Fossnes	Ølstadveien 2	3440 Røyken	31285908

Medlemsmøte

ble avholdt på Kornmagasinet torsdag 18. oktober. Et tredvetalls medlemmer hadde funnet veien til vårt lokale denne høstkvelden.

Formannen, Ole Rud, ønsket velkommen og gav umiddelbart ordet til aftenens hovedattraksjon, våpensamleren Kurt Johannessen. Vi husker Kurt fra hans fengslende foredrag for et par år siden, da han gjestet oss med fenomenal våpenutstilling, et utvalg av en samling som vel er den største i privat eie i Norge.

Denne gangen gav han til beste et foredrag om «Hemmelige agenter og sabotører, deres våpen og utstyr». Et 10 meter langt bord ble stilt til rådighet, og Kurt hadde ingen vansker med å fylle det med medbragte gjenstander. Bare avbrutt av våre trofaste damers servering av kaffe og vafler, fikk vi et to timer lang fengslende foredrag om utstyr fra krigens dager, benyttet av Jan Bålsrud, Max Manus m. fl., krydret med artige historier. Det ble vist en

mengde uniformer og spesialeffekter benyttet av fallskjermjegere og sabotører. Mye av utstyret var blitt brukt av oberstløytnant Bjarne Holt Larsen, en god venn av Kurt, som i alt fartet 47 ganger mellom Norge og England under krigen. Mannen er ennå i live.

Av gjenstander som spesielt vekket oppsikt kan nevnes skispormine, silkekart, mini-kompass og spion-kamera. De fleste av oss har lest om magnetminer, eller «limpets» som Max og hans karer plasserte på tyske skip, og vi fikk nå se noen virkelige eksemplarer. Det grøss i de fleste av oss ved synet av spisse dolker, giftpiler og andre dødbringende remedier.

Etter avsluttet foredrag ble samlingen gjenstand for inngående undersøkelser av de frammøtte, og først ved 23-tiden fikk Kurt anledning til å pakke sammen. Han regnet med å bruke i alt 7 timer på seansen, inkludert reise, ut- og innpakking og etterbehandling av utstyret. Imponerende innsats for en symbolsk godtgjøring.

RED.

En fengslende foredragsholder . . .

med farlige våpen

Statusrapporter

BLÅHELLA KYSTSAMLING SOMMERUTSTILLING 2001

Røykenfiskernes næringsvirksomhet i Indre Oslofjord og Drammensfjorden har vært sommerens tema i Kystsamlingen på Blåhella. Ved hjelp av et svært rikt billedmateriale samt plansjer har man belyst de lokale fiskernes aktiviteter i fjordene både i fortid og nåtid. Et stort utvalg av fiskeredsaker m.v. har også hørt med.

Kystsamlingen har hatt 13 åpningssøndager i perioden 13. mai til 7. oktober, alle dager fra klokka 11.00 til 15.00. I tillegg har man hatt omvising og orientering for noen foreninger og sluttede selskaper. Blant disse var en gruppe ungdommer fra seks forskjellige europeiske land.

Totalt har omkring 500 personer vært innom samlingen i løpet av sommeren. Dette er noe mindre enn i tidligere år. Hvis du ikke har hatt anledning til å besøke utstillingen i sommer, så vil det fortsatt være anledning til å se litt av den, da en del av bildene vil henge i Kornmagasinet frem til våren 2002.

VENNLIG HILSEN
BLÅHELLA KYSTSAMLING
OLE SØNJU

HERNESTANGEN

I løpet av sommeren 2001 har det blitt fortgang i arbeidet med å utvikle Hernestangen til et fullverdig bruks- og møtested.

Bryggerhuset fra Gjellum er nå ferdig restaurert. Bygget er malt ut- og innvendig. Ny dør og delvis nye vinduer er installert. Det er innlagt elektrisk strøm samtidig som taket er isolert. Driftsstyret har i samarbeid med Kristoffer Gjellum vedtatt at bygget skal hete «Gjellumstua». Fra og med 1. august er bygget leiet ut til Røyken Husflidslag som måtte flytte fra Klokkegården. Selv om det vel er noe usentralt for enkelte brukere, får vi rapporter om at Husflidslaget trives i Gjellumstua.

Rekefiskeren Arve Arnesen fra Båttø

«Salen» er nå også ferdig restaurert slik at lokalene egner seg for vanlig utleie. 1. og 2. etasje inkludert trapp er ferdig restaurert. Vår utmerkede vaktmester, Per Øyvind Jørgensen, har her utført et imponerende arbeid, og det på sin fritid. I kjøkkenavdelingen er installert benk med oppvaskkum, varmt og kaldt vann. Kjøkkenskap, kaffetrakter og utstyr for 20 personer er på plass. Hernestangen Kulturverksted leier 1. og 2. etasje for sine årlige salgsutstillinger fra st. Hans og ut august måned, samt til julemarkedet primo november. Husflidslaget har også faste møtedager her.

Forøvrig er det nå klart for annen utleie. Lokalet egner seg for selskaper opp til 20 personer eller som møtelokale for eks. bridgeklubber, sosiale institusjoner som Lions, Rotary mv.

Stabburet har fått en skikkelig ansiktssløfting. Utvendig er det skiftet panel på 2 vegger, reparert tak og innsatt et nytt vindu. De utskiftede deler var nærmest som matjord å betrakte. Innvendig er det installert et delikat toalettanlegg. Bl.a. Husflidslaget benytter 1. etasje til lager.

Uthusbygningen har fått helt ny panel, takket være fin innsats fra anleggslinjen på Røyken videregående skole.

Driftsstyret anser nå den første delen av redningsaksjonen for bevaring av Hernestangen som fullført.

Det videre arbeide som må prioriteres er: Oppretting av taket på uthusbygningen. Hovedhuset trenger maling sommeren 2002.

Den videre utvikling av Hernestangen er avhengig av de midler Røyken kommune som eier av anlegget vil stille til rådighet.

Vi tar ikke for sterkt i når vi kan ønske bygdas befolkning velkommen til et trivselig sted.

FOR DRIFTSSTYRET HERNESTANGEN
CATO L CHRISTOFFERSEN

BYGDEBOKA

Som fortalt i tidligere nummer av bygdemagasinet har Røyken kommune og Røyken Historielaget nå tatt initiativ til å sette i gang arbeidet med en helt ny bygdebok. For eventuelle nye lesere gjentar vi at:

Bygdebokkomite

Det er nå nedsatt en bygdebokkomite bestående av Rune Kjølstad og Terje Martinsen fra kommunen, Bjarne Kjos og Bjørn Fossnes fra historielaget. Som sekretær for komiteen er utpekt Christian Vesseltun.

Mandat

Bygdebokkomiteens oppgave er å styre prosessen med å lage ny bygdebok for Røyken. Til grunn for arbeidet legges følgende premisser:

Målgruppen for boka er Røykens innbyggere. Som følge av dette legges vekten på tradisjonell historieskriving (sosiale, politiske, kulturelle og næringsmessige forhold.)

Boka skal dekke tiden fra formannskapslovene i 1837 og fram i mot vår tid, og skal være et samarbeidsprosjekt mellom Røyken Kommune og Røyken Historielag.

Redaksjonskomité

En Redaksjonskomité skal fungere som en arbeidsgruppe som bistår redaktøren med innsamling av materiell og sikring av kildeangivelser. Bygdebokkomiteen, utvidet med Ole Sønju fra historielaget, Marit

Aas fra skoleverket og Liv Holmesland fra bibliotekene i Røyken ivaretar denne funksjonen.

Fremdrift

I engasjementstilling som redaktør ble Terje Martinsen ansatt for inntil 3 år, med virkning fra 1. august 01. Hans Ch. Gabrielsen går inn som nytt medlem av bygdebokkomiteen.

Redaksjonskomiteen avholdt det første møtet på formannskapskontoret 13. august. Innsamling av stoff er i full gang. Redaktørens E-post adresse: te-mart2@online.no

PRESTEGÅRDEN

Lagets styre foretok en befarings på prestegården i sommer. Det ble deretter skrevet et brev til departementet, der vi tilkjennegir vår interesse for stedet, og gjør rede for en prekær mangel på lagrings- og utstillingsplass for landbruksmaskiner etc. Vi ser en fin løsning ved å benytte 2. etasje i låven til dette, samt mulighet til å drive kulturaktiviteter i 1. etasje i samarbeid med andre lag og foreninger. Også kjelleren byr på muligheter, for eksempel til å etablere et brannsikkert arkiv. Stabburet er også av interesse for historielaget, da noe av det vi mest ønsker oss er kontorplass. La oss håpe at drømmene om et kultursenter på prestegården kan realiseres.

Vi minner om våre salgsobjekter:

Røyken Bygd, før og nu, eller Røykenboka som den populært kalles, er nå kommet i et tredje opplag på 1100 bøker. Boka er til salgs gjennom historielaget, men er også å finne i bokhandelen på Rortunet. Prisen er kr. 350,-

Røyken i forrige århundre

kom som årbok for år 2000 og gir «små glimt i tekst og bilder». Selges for kr. 125,-

Årbøker

fra 1971 til i dag, priser fra kr. 25.- til kr. 50., samt kart, bilder etc.

RED.

Registrering av gårdsredskaper

Historielagets museumsgruppe har i samarbeid med Røyken Bondelag skrevet følgende brev:

Til alle gårdbrukere i Røyken

Røyken, oktober 2001

Røyken Historielag skal i forståelse med Røyken Bondelag starte et prosjekt som går ut på å registrere og avfotografere all gammel gårdsredskap som måtte befinne seg på gårdene i Røyken.

Utviklingen har skjedd uhyre fort i landbruket siden midten av det forrige hundreåret.

1950-åra var det tiåret da livet endret seg totalt og folk og hester måtte vike for maskiner og teknikk. De av oss som står med ett ben i den gamle tiden og ett i den nye, husker og kan fortelle, og Historielaget anser det som viktig og verdifullt å ta vare på og bringe gammel kunnskap og viten videre

Vi tror at det rundt på gårdene i Røyken ennå befinner seg mye gammel og verdifull gårdsredskap som vi er redde for skal bli borte. Historielaget skal ikke overta noe av dette, men spør om å få fotografere tingene på stedet, sette en diskret, nummeret merkelapp på gjenstanden og få skrevet ned så mange opplysninger som mulig om den.

Bilder og opplysninger vil da på sikt bli registrert i Historielagets dataprogram.

Historielagets representanter som skal arbeide med dette er:

Kjell Jørgensen
Bjørn Bjørnstad
Kjell Kjos
Ivar Hov

De ringer på forhånd og avtaler tid for besøk. Ta godt i mot dem!

VENNLIG HILSEN
RØYKEN HISTORIELAG
RØYKEN BONDELAG
F.CH.

Innbinding av bygdemagasin 31 – 40

Vi er nå kommet til et nytt rundt tall med bygdemagasin. Redaksjonen har undersøkt mulighetene for å få bundet inn nummerene 31 til 40, i likhet med tidligere samlinger. Dersom noen vil ha utført slik innbinding av sine blader så ta kontakt med redaktøren. Prisen er beregnet til ca. kr. 50,-

Laget har et begrenset opplag av de respektive nummerene, og vil binde inn en del eksemplarer for eget bruk og eventuelt for salg etter forhåndsbestilling.

Som de fleste er kjent med ble BM nr. 33 trykket i et noe større format som ikke passer inn i samlingen. Vi har i etterhånd fått trykket opp en del eks. i riktig format som kan disponeres.

TA KONTAKT MED RED.

Sommertur til Hedrum historielag i Lågendalen

Lørdag 30. juni hadde vi avtalt besøk hos Hedrum historielag. Dessverre ble det et begrenset antall som fikk oppleve denne fantastiske turen, i det bare 27 (?) fant tid til å bli med. Til tross for enkelte regnbyger underveis, fikk vi en opplevelsesrik lørdag.

Turen startet fra Kornmagasinet kl. 09.00 og gikk sydover på E-18. Ole gav en kort orientering om Hedrum historielags virksomhet, og da vi passerte Holmestrand fortalte Cato om kalksteinbruddet på Langåra som skaffet råstoff til sementproduksjonen på Slemmestad i mange år.

Ved Bommestad ble vi møtt av formannen i Hedrum Historielag, Tor Bjørvik. Turen gikk oppover langs Lågens østside, eller «opplevelsessiden» som han betegnet

den. Vi oppdaget snart at vi hadde vært heldige med guiden vår. En som kjente stedene bedre en Tor kunne vi ikke ha fått tak i, ved siden av at han var i besittelse av en fortellerglede som frydet hans publikum. Mens bussen sneglet seg langsomt fram mellom potet- og gulrotåkere, ble vi løpende orientert om kulturminner, gammel og ny bebyggelse, samt navnet på de fleste personer som bodde i kommunen. Vi ble fortalt om flåtefiske, besøkte lakseteieinene ved Holmfoss og fikk se restene etter «kølabonner» som i svunne tider forsynte jernverket med kull til smelteovnene.

På smale bygdeveier ble vi tatt med til Ellens festplass ved Damvann, utstyrt med

Fra lakseteieinene ved Holmfoss

en kunstig fullmåne og fikk et glimt av hennes artige «honbil». Vi rakk også en avstikker til restene etter Haugen sag og mølle.

Høydepunktet ved turen var nok allikevel besøket på lagets bygdetun. Vi kjente nok et stikk av misunnelse ved synet av de fine lokalitetene, men enda mer en nesegrus beundring for det enorme arbeidet som klart må ha blitt lagt ned ved bygdetunet. Et imponerende antall gjenstander kunne beskues i skolestue, kammer, kjøkken, stue, kjeller og mange flere lokaliteter. En brannsikker kjeller med et imponerende arkiv var også noe vi kunne tenke oss å kopiere. I verkstedet der treskjærerene holdt til, falt vi pladask for noen nydelige brødbokser. I alt disponeres hele 1800 kvm gulvflate, fordelt på våningshus, uthus, bryggerhus og smie.

I spisesalen hadde lagets damer strukket seg ut over sine vanlige gjøremål for å tilfredsstille gjestene fra Røyken.

Rømmegrøt, spekemat, flatbrød, saft, vafler og kaffe gikk ned på høykant, mens Tor og tunansvarlig, Tore Kaupang, fortalte om tunet og lagets virksomhet.

Vi takker Hedrum historielag for en uforglemmelig dag.

Ellens honbil. Innfelt Tor Bjørvik. Foto: Svendsrud

Markvandring til molybdengruvene ved Skapertjern

Søndag 10. juni var det annonsert markvandring til Molybdengruvene ved Skapertjern i Sørumsåsen i Lier. Fremmøte var satt til kl 10.00 på Elopaks parkeringsplass (tidl. ABB) på Spikkestad. Da været var litt skiftende på morgenen var vi spent på om det ville komme mange.

Litt over klokken 10 hadde det samlet seg i overkant av 30 personer som var klar for markvandring. Det var annonsert at selve vandringa skulle starte noe nærmere marka, så vi omgrupperte oss i så få biler som mulig, da det er begrensede parkeringsmuligheter der vi skulle begynne å gå, og kjørte mot Skapertjern.

Ved bommen, ca en kilometer fra Skapertjern, parkerte vi og lederen av Røyken Historielag Ole Rud ønsket velkommen. Han beklaget at vi dessverre ikke hadde klart å få tak i noen «kjentmann» til å guide, da Per Grimsrud fra

Lier, som nesten har vokst opp i gruvene, ikke kunne være med. Lier kommune arrangerte kulturdager fredag, lørdag og søndag så alt tenkelig mannskap både i kommunen og Lier Historielag var opptatt med dette.

Heldigvis var det ei jente fra Spikkestad, Elin Margrethe Johansen, som i 1994/1995 hadde skrevet en særoppgave om molybdengruvene, da hun gikk på Røyken videregående skole. Denne særoppgaven hadde vi fått tillatelse til å gjengi i et bygdemagasin (nr. 29, mars 1995). Her hadde hun blant annet brukt Per Grimsruds bok «Lier i våre hjerter» som grunnlag. Ole Rud og Bjarne Kjos hadde lest denne oppgaven og kopiert den slik at deltakerne kunne få en kopi. Videre hadde vi vært på Lier bibliotek torsdag og lånt boka til Per Grimsrud, hvor et av kapitlene omhandler molybdengruvene.

Klare for tur i marka

Ole Rud, som selv var 10–15 år under siste verdenskrig da gruvene ble drevet, fortalte litt om driften som tyskerne sto for i krigsårene. Noe var plukket fra særopp-gaven og noe husket han selv fra den tiden.

Litt vest for demningen på Skapertjern står det skilt som angir gruvene og sørvest over slynger det seg en sti nedover mot Linneslia og den gamle jernbanetraseen. På hver side av denne stien kan man, ofte noe skjult, se en rekke ruiner. Først kommer man til en åpen gruvesjakt hvor stien går over via ei bru. Her kan man se flere meter ned på hver side av stien og mange meter bortover. Ved stien kan man mange steder se stein som inneholder molybden. Molybdenen er et bløtt og smidig metall med en sølvgrå farge og minner mye om bly, og smitter av på fingrene som bly i blyanter. Like etter den første sjakta stoppet vi opp og Ole Rud, supplert av Bjarne Kjos, fortalte videre om driften av gruvene under

krigen. På det meste, i 1944, arbeidet det litt over 100 personer her og det vokste opp et lite samfunn. Det ble behov for verksteder, smie, kontorbygninger, lagerhus og boliger for arbeidere (tre i tallet). Det største huset skal ha vært spise- og vaskebrakkka på ca 160 m². To funksjonærboliger ble bygget i skogkanten ned ved Linnes, disse er fortsatt i bruk.

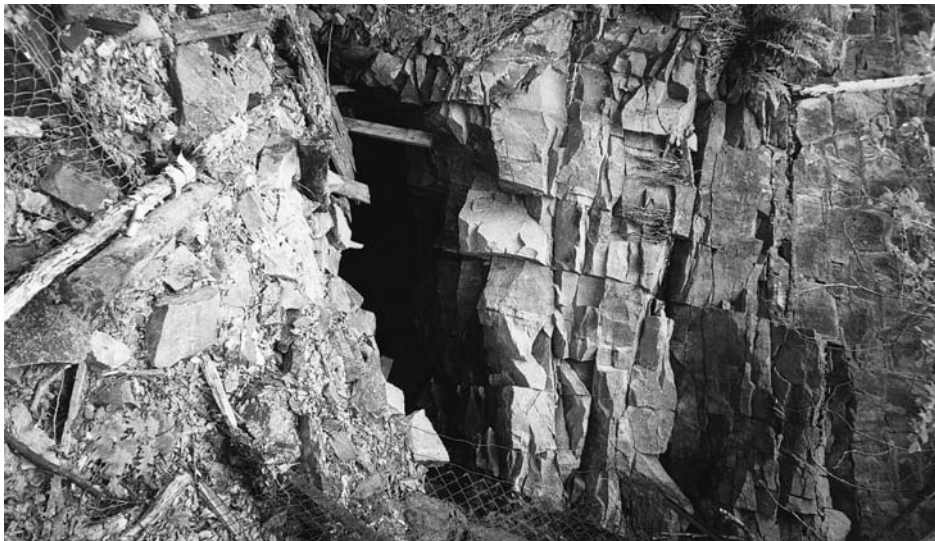
Molybden har et veldig høyt smeltepunkt ca 2600 C, mot bly 327 C. Det var derfor godt egnet til panserstål og andre ting i krigsproduksjon, som tyskerne hadde behov for.

Alt i 1918 ble det gjort funn av molybden og en tunnel ble sprengt ut. Her la man skinnegang slik at malmen kunne kjøres ut på traller. Det ble imidlertid ingen lønnsom produksjon da forekomstene virket for små.

På oppdrag fra det tyskdominerte selskap «Norsk Bergselskap» startet man opp

En ruin etter anlegget

Inngang til en gruve. Foto: Svendsrud

de første undersøkelsene igjen i 1940 ved å grave en del horisontale ganger langs åssidene. Selve nerven var imidlertid en flere hundre meter lang stoll som gikk inn langt nede i åsen. Det var en del av denne stollen vi kunne se ned i rett etter Skapertjern.

Fremstillingen forgikk etter den såkalte «flotasjonsprosessen». Malmen ble tatt ut og knust. I flotasjonsverket, til daglig kalt «vaskeriet», ble malmen tilført vann blandet med noen kjemikalier, og luft sørget for at molybdenen steg til overflaten mens steinpartiklene sank.

I 1944, det eneste året med full produksjon, ble det på det meste tatt ut 80 tonn råmalm per døgn, noe som ga ca 160 kg molybden. Totalt ble det tatt ut i overkant av 15 tonn molybden under krigen. Mye av molybdenen ble fraktet til Spikkestad med hest og lastet over på jernbanevogner.

I dag er det kun sjaktene og grunnmur-er på hus og vaskeriet som står igjen, og mange av grunnmurene er relativt godt skjult. Heldigvis hadde vi med oss flere personer som var godt kjent i området via orientering og turgåing. Lalla og Robert

Jensen sammen med Trygve Bryhn kunne guide oss til de ulike ruiner. Noen av disse kunne man anta hva hadde vært, og for noe måtte man bare gjette.

Husene som sto her ble auksjonert bort etter krigen, og skal blant annet finnes som deler av hus på Spikkestad.

Det er eller har ikke vært så lett å få vite svært mye om hva og hvordan ting skjedde i gruvene under krigen. Dette har nok sammenheng med at det var tyskerne som sto for driften, slik at det ikke var særlig populært å si at man hadde noe med dette å gjøre. Lier kommune har gitt ut en brosjyre om bergverksdrift i Lier, her står det 8–10 linjer om molybdengruvene.

Etter en god runde til de fleste ruiner gikk vi opp til Skapertjern og ut på en odde på vestsiden av vannet. Kopi av særroppgaven fra 1995 ble først delt ut her, slik at det ikke skulle være så lett å ta oss som fortalte i feil og mangler. Her nøt man medbrakt mat og drikke før man returnerte til bilene ved bommen.

BK

Markvandring

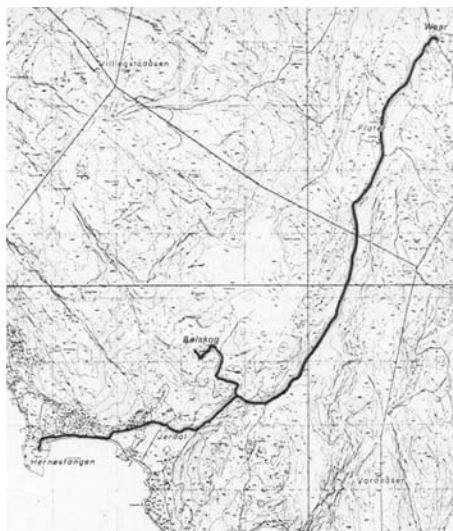
I et forrykende regnvær en søndagsmorgen i oktober stilte et tredvetall sprekinger opp på gården hos Hans Wear for å gå over skogen til Hernestangen. Hans fulgte med fram til «Nordjordet» og fortalte inspirerende om det vi så langs veien. Bjørg Ølstad hadde også forberedt seg for turen og kompletterte Hans med faktiske opplysninger.

Det var trist å se hvor store skader dagens skogsdrift gjør på blant annet veiene. Økonomien i driften tillater ikke skikkelig etterarbeide ble det sagt.

Tømmerdriften i gamle dager i de bratte liene må ha vært litt av et eventyr som krevde utrolig mye av de som drev.

På kartet ser dere hvor vandringen gikk. Avstikkeren til Bølskog var det ikke meningen å ta – det bare ble slik. Når vi nå i alle fall havnet på Bølskog fikk vi en fantastisk utsikt over Drammensfjorden.

Etter den våte vandringen var det deilig å komme i hus på Hernestangen. Varm

kaffe smakte godt, og i «Salen» fortalte Odd Sandlund om Grimsrud og Gjerdalsgårdene.

Takk for en fin tur.

KJELL JØRGENSEN

Hans Wear med fengslende orientering i striregnet

Oldtidsmarsjen 2001

Søndag 23. september arrangerte Røyken Shistorielag den tradisjonelle oldtidsmarsjen. Etter en noe annerledes «millenniumsmarsj» i fjor, var vi i år tilbake til det vanlige opplegget med start fra Gullaug og innkomst i Slemmestad. Enkelte valgte å korte ned turen noe ved å starte fra Røyken kirke.

Det var 13. gang marsjen ble arrangert, og som etter hvert har blitt nokså vanlig, sørget værgudene for utmerket turvær. Etter en litt grå morgen, tittet solen fram utover dagen. Det gjorde at den tradisjonelle suppetallerken kunne settes til livs på tunet hos Kjølén på Mellom- Bøe under de beste forhold.

Frøydig skuffet ikke i år heller, og den store bryggepanna sendte herlig duft i fjeset på deltagerene på lang avstand. Hjemmebakte rundstykker og saft gikk også ned på høykant. En sitter igjen med et inntrykk av at seansen på Bøe for mange er turens høydepunkt. De fleste tok seg god tid til en hyggelig prat med kjente og ukjente. Spesielt setter historielaget pris på at det for-

lengst pensjonerte gårdbrukerparret, Olaf og Olaug Kjølén, nesten alltid møter opp og slår av en prat med deltagere og arrangører.

Deltagelsen i årets marsj var ikke den aller største, idet ca. 50 fullførte. Av de som har gått oldtidsmarsjen flest ganger, nevner vi Odd Arne Svendsrud med 11 turer, og Brita Gulliksen med 10 ganger.

Brita Gulliksen har fullført turen hele 10 ganger. Bilde er tatt ved kirken under fjorårets marsj. Damene ved hennes side er Gerd Fosnes og Gerd Toftner.

Røykendagen 2001

Lørdag 9. juni var det igjen klart for en Lny Røykendag, arrangert av Røyken Sentrum Vel, på parkeringsplassen ved jernbanen/Galleri Godshuset.

Røyken Historielag var en av ca 50 foreninger/lag/næringsdrivende som deltok på årets Røykendag.

Vi hadde en stand med et lite utvalg av gamle ting fra bygdesamlingen vår. I tillegg tilbød vi nyoppretrykk av «Røyken bygd før og nu» (Røykenboka) fra 1928, og våre årbøker.

Tradisjonsmessig hadde vi funnet frem en gammel gjenstand som folk skulle gjette hva hadde vært brukt til. Årets gjenstand (bilde under) var nok vanskeligere enn tidligere.

Vi fikk bare inn 15 - 20 svar, og av disse var 11 riktige. Dette viser at det var vanskelig å gjette, enten hadde man sett gjenstanden før og visste hva den var brukt til, ellers var det nesten håpløst. Til sammen-

ligning fikk vi i fjor inn over 60 svar, hvor av halvparten var riktig.

Blant de riktige løsninger ble Ingrid Lofthus fra Kleiverfeltet trukket ut som vinner, hun fikk et eksemplar av den nyoppretrykte Røykenboka som premie.

Tiltaket med Røykendagen er svært positivt mottatt både av foreninger/lag/næringsdrivende og av publikum, noe som gjenspeiles i det store antall utstillere og det store antall besøkende. Det finnes gode tilbud og aktiviteter både for voksne og barn.

Vi fikk besøk av veldig mange, både kjente og ukjente. Særlig hyggelig var interessen fra mange nyinnflyttere, blant annet fra Kleiverfeltet, som ønsket å orientere seg i tilbudene Historielaget kunne gi.

Vi tegnet også en god del nye medlemmer.

Historielaget vil takke initiativtakerne, og stiller gjerne opp senere år.

BK

Strykejern for prestekrager (dørhåndtaket er en forfalskning – skulle ha vært et svakt buet håndtak)

100-åring fra Bødalen

Snektermester Sigurd Fossnes ville ha fylt 100 år 30. januar. Han døde dessverre 2. oktober på Gullhaug i Bærum.

Sigurd ble født på Fossnes i Bødalen i januar 1902. Hans far, bygmester Edvard Johansen Auke, kom fra Aukehagen og bygde hus ved en liten foss i Bøebekken omkring 1880. Det var etter hvert mange i Bødalen som bar navnet Johansen, så husets beliggenhet gav ideen til Fossnes navnet.

Sigurd var den nest yngste av ni søsken. Han gikk på skole i Nærnes, så det var ingen lettvinnetur for en 7-åring over skauen langs «Gamle Skolevei» i all slags vær.

Som ganske ung gutt fikk Fossnes besøk av en installatør av elektrisk strøm. Sigurd var, som mange gutter den gangen, levende opptatt av at bilen hadde gjort sitt inntog i Norge, og var fast bestemt på å bli sjåfør. Men installatøren fikk overbevist Sigurd om at elektrikeryrket var langt å foretrekke, og slik ble Sigurd en av bygdas første elektrikere. Mange hus på de forskjellige steder i bygda fikk sitt elektriske anlegg montert av den unge mannen, før han etter hvert innså at det var med trevirke han aller helst ville arbeide.

Sigurd var en initiativrik ung mann, og sammen med sine brødre, Harald og Gudbrand, startet han en gang i 20-årene sin egen trevarefabrikk i Bødalen. Men ingen av brødrene var drevne forretningsmenn, og da fabrikken også brant ned i 1932 la de ned prosjektet. Han var en allsidig snekker, og jobbet blant annet med innredning av større båter, men det var kanskje som trappekonstruktør han viste seg fra sin aller sterkeste side.

I de senere år bodde Sigurd ved Vøyen gård i Bærum, der han også drev et mindre

Fossnes med trevarefabrikken

snekkerverksted. Etter at hans hustru Rebekka, gikk bort i 1973, bodde han lenge alene, før han i 1980-årene flyttet til Belset bo- og behandlingshjem og senere til Gullhaug bo- og behandlingshjem.

Han har vært velsignet med god helse, selv om bena ble svake i den senere tid. Hodet var det imidlertid intet i veien med, og han holdt god orden på sine barns, barnebarns og olderbarns gjøremål og aktiviteter. Helt til det siste leste han uten briller daglig kapitler i sin bibel, en bok som var til stor støtte for ham i glade som i vanskelige tider.

Sigurd var musikalsk og trakterte flere instrumenter. Så sent som forrige år hadde vi gleden av å høre han spille Finlandia på piano. Hans yndlingsforfatter var Henrik Ibsen, men han moret seg også kostelig over Johan Herman Wessels vittigheter.

Vi lyser fred over den gamle «Bødalskjempens» minne.

Bj.F

Olav Thorsrud

– den glemte dikteren fra Aurdal og Røyken

Av Jul Haganæs

«Jeg var borte på Søndråk og gikk litt omkring der og undret meg over den bratte jordveien som far hadde slått med låen. Jeg kan ennå høre det våte brynet når han strøk det fram og tilbake over låeggen, og jeg kan kjenne lukten av den nyslåtte vollen. Mor raket og far bar det tørre foret på ryggen oppover de bratte bakkene.»

Disse linjene står i et brev jeg fikk fra forfatteren Olav Thorsrud sommeren 1971. En varm og fin lørdagskveld noen uker før, hadde han vært vår gjest, i forbindelse med at han var kommet tilbake til Aurdal for å gjense sitt fødested.

Vi møttes bare et par ganger, men vi vekslet en del brev og jeg hadde den gleden å være en av Olav Thorsruds venner de siste årene han levde.

Slik sto å lese i juleheftet «Jul i Valdres» i 1998.

Gjennom et septemhernummer av «Røyken & Hurum Avis» søkte medlem av skriftstyret i Valdres Historielag, Jul Haganæs, kontakt med røykenbøringer som kjente Olav Thorsrud. Undertegnede tok umiddelbart kontakt med Haganæs, og et meget interessant samarbeid ble umiddelbart etablert.

Hvem var han ?

Olav Thorsrud var født på Søndråk i Aurdal den 17. februar 1902. Hans far var fra Thorsrud i Bagn, og hans mor var fra Hago i Reinli. Mens familien bodde på

Søndråk, drev faren som byggmester. I ledige stunder arbeidet han med jordbruket sitt.

I 1910, da Olav var åtte år, flyttet familien til et noe større gardsbruk i Vestfold. Men de kom ikke til å bli boende der. I årene som fulgte, flyttet familien flere ganger, inntil de slo seg ned for godt på et lite gardsbruk på Nøtterøy. Olav tok artium i Tønsberg. Etterpå studerte han realfag og ble cand. mag. i 1927.

I 1929 reiste Olav Thorsrud til Kanariøyene, dels på grunn av dårlig helse, og dels på grunn av eventyrlyst. Den første tiden der drev han forretning med tomater og bananer for eksport. Så startet han en skole på Gran Canaria. Det ble et eksperiment som varte et års tid. Deretter førte han en omflakkende tilværelse.

Men i 1933 leide Olav et lite hus på en ørkenaktig, nokså øde sandstrand utenfor Las Palmas (den nå så kjente badestranden Las Canteras). Der satt han noen måneder oppe på husets flate tak og skrev sin første bok, spiste poteter og drakk geitemjolk, mens varm fønvind fra Sahara til stadighet tettet igjen skrivemaskinen for ham. Olav var ikke frisk, og boken ble en krass og virkelighetsnær skildring som han skrev med gråten i halsen og med innbitt vilje til å overleve. I sin desperasjon var han mer enn en gang fristet til å brenne opp manuskriptet i det trekullbekkenet han brukte til å koke maten sin på. Men da det kom til stykket, sendte han likevel det han hadde skrevet til en kamerat i Norge.

Denne leste manuskriptet og lot det gå videre til Gyldendal hvor det havnet hos Sigurd Hoel. Og med kameraten som formidler fikk Olav vite at Sigurd Hoel mente boken hans burde komme ut. Dermed var debuten et faktum. Bokens tittel var «Jeg går i skyggen», og den kom på Gyldendal i 1934.

Men også den gangen var det karrige kår for en debuterende forfatter. Boken ga ikke det økonomiske grunnlaget som Olav hadde håpet på. Han tjente visstnok 600 kroner på den, og ble derfor nødt til å livberge seg på andre måter - i Alicante, Valencia og Barcelona.

Ved et tilfelle oppholdt han seg i Madrid da borgerkrigen brøt ut i 1936, og i noen uker kom han til å være i begivenhetenes sentrum. Han laget en del reportasjer om dette til dagspressen heime i Norge, inntil det ble for hett for ham. Han kom seg til Valencia der han ble tatt om bord i den engelske slagkrysseren Devonshire.

Da Olav kom tilbake til Nøtterøy etter sju år i utlandet, gikk han igang med en skildring av den spanske tragedien og dens bakgrunn. Denne boken fikk tittelen «Og så kom borgerkrigen.» Den kom på Gyldendal i 1937, og den ble en suksess som ga forfatteren mot til å fortsette.

Men i tredveårene var det ikke lettere å leve av en litterær produksjon enn det er i dag. Olav skrev en ny roman, som bygde på de lykkelige barndomsårene hans, de første ungdomsårene og de vanskelige årene han hadde hatt som student på hybel. Også denne boken, som han kalte «Muld og asfalt», ble godt mottatt da den kom på Gyldendal i 1939. Knut Hamsun skrev anerkjennende om den.

Deretter skrev Olav igjen en roman fra utlandet. Den bar tittelen «Dagdrivere på Canary», som kom ut Gyldendal i 1941. Olav lot meg få fotokopi av det brevet han da fikk fra Hamsun. Det er datert Nørholm 18/10 - 41 og lyder slik:

«Hr. Olav Thorsrud,

Tak for Deres straalende talentfulde Bok. Skriftlig kunde den ikke gjøres bedre, og det tankemessige Indhold vil til alle Tider være like aktuelt. Det var utsøkt Læsning.

Venlig Hilsen Knut Hamsun.»

Og nederst på arket har nobelprisvinneren føyd til følgende: «Hvis Gyldendal vil bruke disse Linjer saa med Glæde fra min Side.»

Haganæs har også et avisutklipp fra 1939, der Knut Hamsun uttaler seg om Olav Thorsruds diktning. Det er en annonse fra Gyldendal om Olavs roman «Muld og asfalt», og der følgende siteres fra et Hamsun-brev til forfatteren:

«Tak for Boken. De iakttar nøie og skildrer storartet».

Da krigen var slutt i 1945, ga Olav ut boken «Gitar og mantilje». Den inneholder tre kjærlighetshistorier fra det ennå så romantiske Spania.

Men i de årene som nå fulgte, ble det stadig mer problematisk å gi ut bøker. Blant annet ble det rasjonering på papir i nokså mange år. Den talentfulle forfatteren Olav Thorsrud, som hadde fått så god motakelse, måtte finne andre utveier til å skaffe seg det daglige brød. Han bygde seg et lite hus ute i Røyken. Der dyrket han grønnsaker og bær begynte også med bier. Dette gikk bra. Snart hadde han 50-60 bikuber å sysle med. Men forfatterskapet kom dessverre på avstand. Først i 1966 kom hans neste roman; den ble utgitt av Ernst G. Mortensens forlag og het «Fløyten». Den bygger på forfatterens jordnære etterkrigsår, og dette ble hans siste bok.

I det nevnte brevet til Haganæs sommeren 1971 ga Olav uttrykk for at han

syntes utsiktene for en norsk forfatter fremdeles var skremmende. Han skrev:

„Jeg råder ikke den som er ung i dag til å gjøre som jeg: gi opp. Lange tider om gangen ga heller ikke jeg opp, og jeg angrer ikke på det. Tross alt fikk jeg realisert noe av meg selv. Jeg tror at landet har bruk for også en norsk litteratur. Den tiden kan umulig være fjern da det norske folk også er villig til å betale hva det vil koste å ha en. Men for meg vil denne forjettende fremtid komme for sent. Min skapertid er jo slutt«.

Haganæs skriver til slutt:

Ja, det var nok sant at Olav Thorsruds skapertid var slutt da han skrev dette. Men hans tid hos det lesende publikum bør ikke være slutt. I de bøkene han skrev, har ettertiden fått anledning til å møte denne fine og talentfulle ordkunstneren. Og ikke minst i Valdres bør man ære hans minne ved å gi ham den plassen han fortjener i kulturlivet. Da Olav var gått bort, viste det seg at Valdres Historielag og Valdres Folkemuseum var tatt med i hans testamente, med penger og med bokgaver. Han følte seg knyttet til sin barndoms dal.

Olav Thorsrud som røykenbøring

av Bjørn Fossnes

Som de fleste er kjent med bodde Thorsrud i Røyken en stor del av sitt liv. Han bygget et hus på eiendommen «Kollen» ved Krokodden, som han kjøpte av Thor Graff i 1946. Det sies at han ble den første i Røyken som fikk innvilget husbanklån. Han var en meget beskjeden og nøysom mann, og han livnærte seg av den lille jordlappen der han dyrket jordbær, bringebær og grønsaker.

Noen av de første «innfødte» som Olav kom i kontakt med da han flyttet til Røyken var mine svigerforeldre, herredsgartner Arne Brastad og hans frue Vighild. Det utviklet seg etter hvert et varmt vennskap mellom Olav og vår familie. Utallige var de sene kvelder da vi fikk vite om hans liv på de forjettede Kanariøyene, mest om de gode dagene. Vi yngre tilhørere lyttet med en smule skepsis til Olav og Arnes ville planer om å reise dit ned sammen. I 50 årene var turisttrafikken til disse øyene ennå ikke noen realitet. Men, etter mange års snakk og planlegging ble en slik reise faktisk gjennomført.

Olav utenfor sitt selvbygde hus på Kollen

Av Arne fikk Olav den første bisvermen. Han var nok en smule skeptisk da han dro hjem til «Kollen» med biene iltert summende i en kasse, men det varte ikke mange årene før han var den største birøkteren i bygda. I alt mer enn 50 kuber kranset etter hvert det lille huset han selv hadde ført opp i spansk stil.

Jeg husker spesielt godt de mange «vandringene» vi utførte til Meheia, så biene på høsten kunne nyte godt av det vanligvis fine lyngtrekket der oppe. Kubene ble lukket på en bestemt måte for å klare lastebilturen til fjells. Olav var meget nøye med håndtering av sine summende venner, og satte sin ære å levere førsteklasses honning.

Det hendte vi overnattet der oppe i skogen på Meheia. Det ble noen «kaffedoktere» om kvelden, og vi sov en blund i bilen på morgenkvisten. Olav stekte egg og bacon over bålet. Det så ikke spesielt delikat ut, men det smakte fortreffelig.

Det var ofte lastebilen til Hans Wear som sto for transporten, og som hjelpemann på bilen fulgte Andreas Ski med. Jeg kan huske jeg en gang en mørk høstkveld under opplasting på heia kom til å dele en

kube. Andreas var meget skeptisk til våre summende venner, så da biene strømmet ut av den skadede kuben, la han like godt på sprang. Vi plukket han opp nede i bygda på hjemveien. Arne og Olav tålte noen stikk, og jeg fikk vel som fortjent.

Olav Thorsrud ble jo aldri gift og fikk ingen barn selv, men han fikk allikevel lett kontakt med unger. På spøk inviterte han en gang våre to jenter, den gang i førskolealder, med seg hjem. Olav ble nok litt forskrekket da jentene dukket opp med hver sin lille koffert, klar for avgang til «Kollen». Det hele gikk imidlertid meget bra, og det ble en spennende opplevelse for jentene, men kanskje også for Olav. Fletting av langt hår bød visstnok på en del problemer, men ikke verre enn at overnattingsturer ble gjennomført flere senere anledninger. Opplevelserikt var det også å bli med onkel Olav til Oslo på teater. Barna berettet med stor begeistring at den lille, gamle varevogna ikke ville starte før onkel hadde klappet og godsnakket med den en lang stund.

Thorsrud var en stillferdig, beskjeden og lavmælt mann som aldri slo om seg

Olav i birøkterdress tar med sin guddatter Heidi med hjem for overnatting

Gjellum skanse

I Bygdemagasinet tidligere i år stilte jeg spørsmål om Gjellum i Asker eller i Røyken var kvarter (forlegning) for Søndenfjelske dragonregiment i 1716. (Karl 12s første felttog i Norge. Stanset ved Gjellebekk skanse i Lier) Dragonene spilte en avgjørende rolle i forsvaret av Gjellebekk gjennom sitt resolutte angrep mot svenskene ved Norderhov kirke. jfr fortellingene om Anne Colbjørnsdatter.

Kort tid etter ringer Bjørn Brønner og forteller at han har funnet interessante ting

på/ved Mosketo ved Oldtidsveien mot Slemmestad. Om jeg var interessert i en titt sammen med ham. Det ble tur sammen med Bjørn, hans bror Tore og Odd Sandlund.

Turen vekket nysgjerrigheten: kunne vi være på sporet etter de skanseverker som var tegnet inn på skissen fra 1716, (se bygdeboken)?

Hva vet vi av konkrete ting i denne forbindelse?

- Oldtidsveien fra Slemmestad gikk over

med store ord. Han var glad i dyr, og hadde lenge en schæfer som hette «Varg». Biene stelte han med stor omsorg, og utviklet egne patenter for å gjøre arbeidet lettere.

Det ble jo i årenes løp produsert en del honning for salg, mest til Honningsentralen, og likningsmyndighetene begynte etter hvert å vise interesse for produksjonen. For å få et innblikk i hva birøkt egentlig kunne kaste av seg, tok daværende likningssjef, Gunnar Gustavsen, seg en tur til «Kollen». Det hele endte med at Gunnar ble så betatt av de små krabatenes liv og virksomhet at han selv bygget opp en bigård. De to ble ganske snart gode venner, og reiset flere turer til Kanariøyene. Der oppsøkte de sammen stedene der Olav drev sin gartnervirksomhet i mellomkrigstiden, skrev sine bøker og planla storstilt eksport av bananer.

En vinter besøkte Gunnar «Kollen» flitig og lærte spansk av forfatteren. Til tross for sin gode utdanning og rike erfaringer, tok Olav aldri mål av seg til lærervirksomhet. Trolig virket tanken på å snakke til en forsamling av viltre unger litt skremmende på den stillferdige mannen. Gunnar forteller om lange og fortrolige samtaler med en belest og bereist person. Han kan

neppe betegnes som religiøs, men kjente både bibelen og koranen. Han mente at sistnevnte var et bedre litterært verk enn bibelen.

Olav Thorsrud avsluttet sin forfatterkarriere med boken «Fløyten». I den forteller han om sin tid i Røyken, og alle som er godt kjent i bygda, har ingen vansker med å plassere noen av de omtalte personer. En del av innholdet i boken er nok imidlertid mer ønskedrømmer enn realiteter.

I vår familie husker vi også Olav som gudfar til vår eldste datter, og som en trofast gjest ved alle fødselsdager og konfirmasjoner. Men Olav Thorsrud hadde også slektninger i Røyken. Kristoffer Gjellum forteller at Olav var fetter av hans mor, Magnhild Gjellum, og at de hadde god kontakt.

Irene Nyhus fra Slemmestad var hjemmehjelp hos Olav en stund før han døde. Da Olav etter et opphold på Glitre kom på Røyken sykehus, besøkte hun han der. Han trivdes dårlig på hjemmet, og hun tilbød seg å se etter ham daglig dersom han ville flytte hjem til «Kollen». Ordningen ble gjennomført, noe Olav var meget glad for. Han var imidlertid da ved svært dårlig helse, og døde 15. februar 1975 etter et meget kort opphold på Drammen sykehus.

Bj.F

Mosketo mot Drammen og kunne brukes for flankangrep mot Gjellebekk og Drammen.

- En av de vanligste fremkomstvegene fra Christiania var med skip til Slemmestad og oldtidsveien derfra.

- Tegningen som medførte at Leif Hamre fant igjen stillingene i Gjellebekk skanse viser et forsvarsverk fra fjorden over mot Mølla i Grodalen og mot overgangen fra Hallenskog

- Det var forlagt soldater på Bø i 1716.

- Røken kompani hadde stillinger på Nærnes (om disse er lokalisert vet jeg ikke).

- En sabel ble i sin tid funnet ved Skryset.

Dette er jo ikke så veldig meget å basere seg på, så min tvil var stor.

Et par turer gikk med til en overflattisk rekognosering i området. Min forholdsvis omfattende erfaring fra mange års militære tjeneste ble tatt i bruk. Min hobby som mangeårig deltaker i en av de mange militærhistoriske avdeling var heller ikke å forakte. Kunne det være noe i ideen om rester fra forsvarsarbeidene?

For å gjøre det helt klart: min tvil er fortsatt stor, men!?

Besøk i Forsvarsmusets bibliotek avdekket lite, men ga ideer til videre undersøkelser. Min venn, og tidligere sjef, Jacob Schjølberg, forfatter av Telemark infanteriregiments historie har gitt meg gode råd. Norges geografiske oppmåling har alle skisser og kart tilbake til jeg vet ikke når. Riksarkivet har alt skrevet materiale, ordre, rapporter, meldinger osv (bl a fins det en rapport over rekvisisjoner av transport, mat osv) så vinteren skulle være berget.

Men til status:

Turene til Mosketo viste terrengdetaljer av menneskeskapt art som passer inn i en «moderne» taktikk som hånd i hanske, spørsmålet er bare om det er militær eller annen virksomhet som har vært ute?

Ved hulveien er det lagt opp noen store rullesteiner som utmerket godt kan være plassert der for å «vippes» ut i veien for så å rulle mot ridende eller marsjerende styrker. Jeg har ikke sett mange slike steiner i området, men må innrømme at jeg ikke har sett spesielt godt etter. Dette er like ved der Bjørn påpekte noe som kunne være en mindre stilling.

Men lengre nede, NO og litt vekk fra oldtidsveien er det et meget godt utkikkspunkt som dekker innfarten til Slemmestad. Dette utkikkspunkt er en meget stor og høy menneskeskapt steinhaug, laget av hugget stein i lette håndterbar størrelse. Haugen er flat på toppen (10-12 meter) med nedsenket midte. Dette kan etter mitt syn være en gravhaug, en skanse eller slagghaug etter en eller annen virksomhet, eksempelvis kalkutvinning.

Alternativene:

a. Gravhaug. Kanskje, men den ligger slik til den ikke har den dominerende plassering som var normalt for bronse/jernalder hauger. Imidlertid: det er mange gravhauger på Bø-marka. Disse er imidlertid av en helt annen type enn Mosketo-haugen. En gravhaug har ofte en nedsunket topp etter gravrøvere, eller innsunket gravkammer.

b. Skanse. Mulig, men jeg har følgende hoved-innvending: den ser for ny ut og det er ikke mose eller lav på steinene nedover i skråningen (ellers er det jo rik mosevekst i området). På toppen er det rik vegetasjon med store busker/trær. Kan det i stedet være rester fra befestninger i forbindelse med 1905? Jeg vet ikke, men menneskeskapt er den. Vet noen noe?

c. Slagghaug. Jeg vet at det var sølvmine ikke så langt unna. Likeledes vet jeg at kalkbrenning har tradisjoner i Slemmestad-Stokkerområdet. Men steinen har vært hugget for hånd og er ikke brent på noen måte så vidt jeg kan se. I rimelig nærhet er

Urd, dameblad med 60 års levetid

Gå Urd,
din gjerning å gjøre -

Da Tove Lill Fossnes i 1990 årene startet opp sitt eget kvinneblad «Jeanne d'Arc», var hun neppe klar over at hun gikk i andre «Røykendamers» fotspor. Allerede 2. januar 1897 kom nemlig det første nummer av damebladet «Urd» i handelen.

Planen om å utgi et kvinneblad utgikk fra boktrykker cand. teol. Oscar Andersen.

Han forela den for Cecilie og Anna Bøe og foreslo at de tre sammen skulle sette den ut i livet.

Hvem var så Cecilie og Anna Bøe?

Da brødrene Hans, født i 1809, og Paul Simonsen, født i 1799, fra Mehren i Lier overtok Bøe, (i dag Nordre Bøe) ble gården delt mellom dem. Hans overtok Mellem-

➡ det intet som tyder på steinbrudd. Dette må avklares nærmere. Kanskje noen av leserene vet noe om dette?

På neste tur utvidet jeg leteområdet, og nedenfor den første haugen fant jeg 2 nye store hauger, med flat topp og nedsunket på midten. De er ikke vanskelig å se når løvverket er borte. Alle tre haugene faller mistenkelig godt inn i en 3-stillingers skanse som behersker en fremmarsj fra Slemmestad mot Drammen. Når det i tillegg er umulig å forsere sidene grunnet flere stup, og ellers er vanskelig fremkommelig så begynner min tvil å vakle.

Jeg forutsetter at skog og vegetasjon tilnærmet var som i dag. Det er lett tilgang til tommer for bygging av palisader til forsterkning av stillingene.

Et av Karl 12 store problemer i Norge var at han og hans styrker var vant til offensiv strid på de store europeiske sletter, eksempelvis Narva og Poltava. Der kunne de marsjere i sluttet orden og manøvrere etter datidens taktikk. Han likte ikke (det vet vi) norsk kollette og skogkledd terreng. General Lützow (norsk øverstkommanderende) derimot var en forsik-

tig, defensiv leder som visste at i direkte strid i åpent terreng ville vår manglende profesjonalitet komme til kort. Jfr her stillingen ved Gjelleråsen og Bakåsen Nord for Christiania og Gjellebekk i Lier. Disse stillinger viser tydelig at norsk taktikk var forsvarspreget.

Det er uriktig å si at jeg er overbevist, eller at min nysgjerrighet er tilfredsstillet i spørsmålet om skanse eller ikke skanse ved Mosketo. Så snart løvet er vekk vil jeg sammen med andre lete etter indikasjoner på det ene eller det andre.

En leting i arkiver kan også gi resultater selvom mitt første møte med Forsvarsmuseets bibliotek var lite produktivt. De var meget hyggelige og preget av vilje til å hjelpe meg, men FMU var ikke stedet denne gang.

Dersom noen av Røykens eldre innbyggere skulle kjenne historier eller sagn som kan bidra til å kaste lys over Gjellum skanse, så kom med dem. De kan kaste lys over vår historie. Kanskje kan vi rekonstruere skansen (om dette er rester). Spennende for noen av oss!

OVE NORLAND

No. 1.

«Urd» udkommer hver Torsdag og
koster 2kr. 1.25 pr. Kvartal. 10 Øre
pr. Nr. Ekspedition: Kirkeg. 4.
Telefon 7786.

Lørdag 2. Januar 1904.

Redaktør: Anna Bøe.
Udgivere: Cecilie & Anna Bøe.
Kirkegaden 4, Kristiania.
Telefon 7786.

8. Hærg.

URDs tittelhode huskes nok fremdeles av mange

Bøe, og fikk i sitt annet ekteskap, med Marie Ringstad fra Lier, fire døtre.

De mest kjente ble Cecilie, født i 1856 i Røyken, og Anna, født 1. mai i 1865 i Oslo, men også Karoline, født i 1858, huskes som lærer ved Slemmestad nye skole. Hans Bøe solgte i 1860-årene gården og flyttet til Kampen i Oslo. Navnene Bøegården og Bøegata er kjent i det strøket.

De to søstrene gikk ikke umiddelbart med på forslaget fra boktrykker Andersen. Frøken Anna Bøe har fortalt at hun hadde vanskelig for å bestemme seg for å overta stillingen som redaktør. Hennes betenkeligheter var dels av ideell, dels av økonomisk art, og det gikk et års tid før hun gav sin tilslutning.

Hvorfor navnet «Urd» ?

At bladet fikk sitt navn, «det mørke, strenge, høytidelige navnet», som Carl Nærup uttrykte det, skyldtes frøken Cecilie Bøe, som vel å merke ikke hadde noen mørke hensikter med det. Bladet skulle kalles etter en av nornene, mente hun, og at det ble etter den nornen som

representerer fortiden, skyldtes nærmest et tilfelle. Det var et kort, godt navn.

Sommeren 1896 var de to søstrene i full gang med forberedelsene, og meget av den velvilje bladet kunne glede seg ved helt fra starten, skyldtes uten tvil deres vinnende personligheter.

Bladets motto «Gå Urd din gjerning å gjøre» ble til under inntrykket av naturen i Follidalstraktene, hvor Anna Bøe tilbrakte sommeren. Som sikkert noen er kjent med fra den norrøne mytologien var «Urd» den nornen som ved foten av «Yggdrasil» pleiet og vannet treet, og redaktøren håpet at det også måtte grønnnes omkring bladet. «Maa det bringe Lys og Solskin med sig, og tale gode Ord ind i Hjertene og blive en trofast Ven, en god, trofast Ven, for de Hjem det kommer til at gjæste», skrev hun i sin redaksjonelle artikkel i det første nummer av bladet.

Den første abonnent

var en mann, ingen ringere enn fabrikkeier Conrad Langaard. Også «Morgenbladet»s fryktede sjef, redaktør Friele var blant de

Anna Bø

Cecilie Bø

første abonnentene. Da Cecilie Bø en dag traff han på gaten, stoppet han henne og sa: «Det er ikke min kone som abonnerer på «Urd», høystærede, det er jeg som abonnerer på «Urd». Og det er ikke bare min kone som leser det, også jeg leser det. «Urd» er et utmerket blad; det har fremtiden for seg, høystærede»

Tilholdsteder

«Urd» har hatt sine kontorer på forskjellige steder, bl. a. i Tostrupgården, i Schiøllgården, i Prinsensgate, men lengst i Horngården ved Egertorvet.

Et blad med kulturelt innhold og med høy standard

Hva kunne en lese i «Urd»s spalter? Det er sandelig ikke lett å gi en fyllestgjørende oversikt, for det er innholdes mangfold som vel er spesielt for bladet. I et eksem-

plar utgitt i 1946 som et kombinert jule- og jubileumsnummer, kan en lese en novelle av Barbra Ring, en beretning om Hulda og Arne Garborgs liv på Kolboten, og at Tilla Valstad skrev om «Julekveldens skumringstime». Vi finner noter til en julemenuet, eventyr for barn og undervisning i bridge, samt en minneartikkel om dronning Maud.

I en innbundet utgave av alle «Urd»-nummer fra 1904, kan en få en godt inntrykk av det omfangsrike stoff som søstrene Bø og deres medhjelpere klarte å samle, uten hjelp av faks, E-post og andre finesser som i dag gjør slikt arbeid lettere. Blant de faste innslagene finner vi den kjente kokebokforfatter Henriette Schønborg-Erkens spalte: «I kjøkkenet».

I en artikkel «Brug Stemmeretten, Kvinder» leser vi: «Det er en Skam for den Kvinde, som paa Valgdagen sidder hjemme og undskylder sig med, at hun ikke har

Greie paa, hva der foregaar eller bør foretages i Samfundets Interesser. Lad oss derfor, enhver i vor Kreds, arbeide paa at faa alle Kvinder med til Valgurnen !»

Videre finner vi en rekke reportasjer fra inn og utland, fra kvinnekongress i Berlin, fra studentlivet i Zurich og om de politiske problemer i datidens Mellom- Europa.

Av andre kjente skribenter i bladet kan nevnes Thomas Krag, Carl Nærup, Fernanda Nissen, Ragnhild Jølsen, Kitty Kielland, Jacob B. Bull, Paul Gjesdahl m. Fl.

Mot slutten

Av helsemessige grunner måtte Cecilie Bø trekke seg tilbake fra den forretningsmessige ledelse under første verdenskrig, og bladet ble solgt til Emil Moestue AS.

Anna Bø fungerte som bladets redaktør frem til 1933, da hun overlot jobben til Conny Juell.

Under 2. verdenskrig valgte redaksjonen og innstille driften en kortere periode, etter forsøk fra okkupantene på å påvirke innholdet i bladet.

I en hilsen til bladet i forbindelse med jubileet i 1947 skrev Anna:

... når jeg nå sitter her med min reisekofert, nesten ferdigpakket og bare venter på å få innreisetillatelse til det skønne land der alltid har levd som en drøm i mitt sinn, da bøyer jeg mitt hode og sier med min gamle venn Terje Viken:

«Best var det kan hende det gikk som det gikk,
og så får du ha takk da ,Gud.»

Søstrene Bø kjøpte i 1920 årene villaen «Ingertun» på Borgen i Asker, der de levde de siste år av deres liv. En gang skal Anna ha sagt: «Her sitter jeg blind og gammel og alle mine er døde. Jeg tror Gud har glemt meg.» Så lo hun og la til:

«Biskop Berggrav skal tale i min begravelse og det gleder jeg meg til..»

På Borgen kan du i dag finne «Anna Bøes vei», oppkalt etter den driftige redaktøren som bodde her i over 30 år av sitt liv.

Cecilie Bø døde 1947, 91 år gammel. Anna Bø døde i Asker 3. april 1956, nær 92 år gammel. De tre søstre er gravlagt i fellesgrav på Asker kirkegård.

Kilder

For de som vil vite mer om de aktive Bøefrøkne, vil jeg anbefale å lese Baby Johannessens artikkel i Asker Historielags skrift nr. 38 - 1998.

I Røyken Historielags bygdemagasin nr. 19 har Bjørn Brønner skrevet en liten artikkel om «Urd», der det gjengis et brev fra Cecilie Bø til Martin Bø, skrevet kort tid før hun døde.

«Urd» ble avviklet i årsskiftet 1958/59.

Øvrig kildemateriell: «Urd»s jubileums og julenummer fra 1946, utlånt av Hildur Bøe.

«Urd» årgang 1904, utlånt av Else Merckoll

Røyken Bygd - før og nu.

BJØRN FOSSNES

Veinavn blir til

I gammel tid var det ikke behov for noen veinavn fordi «alle kjente alle». Den første kommunale veinavn-komite vi kjenner til ble opprettet i Bergen i 1822, og Oslo fulgte etter i 1847. På landsbygda må vi langt ut på 1900-tallet for vi finner noen veinavn.

Også i Røyken hører veinavnene den nyere tid til. På det kommunale plan hadde vi en Veinavnskomite bestående av folkevalgte. I dag er det Teknisk komite som tar beslutninger om nye veinavn i bygda og Teknisk etat er saksbehandlere. Mange parter har anledning til å uttale seg før beslutninger tas. Røyken historielag er også såkalt høringsinstans. Med bygdas raske utbygging blir det mange nye veinavn i løpet av et år.

I det etterfølgende vil vi ta for oss seks nye veinavn i Frøtvedtåsen i Åros, samt begrunnelsene for hvorfor akkurat disse er foreslått. Navneforslagene var:

Skofterudveien
Lille Åros vei
Frøtvedtåsen
Frøtvedtstubben
Skofterudstubben
Lille Årosstubben

Begrunnelser:

SKOFTERUDVEIEN

I dette området lå det i gammel tid en gård som het Skofterud. Navnet er avledet av mannsnavnet Skopti samt -rud for rydning. Personnavnet Skopti var mye i bruk i Oslofjordområdet omkring vikingetid. Skofterud ble senere et del av Frøtvedt gård. Lokalbefolkningen helt opp til i dag kaller fortsatt en liten bit i området for Skofterudjordet. Det vil være fint om det gamle gårdsnavnet kan videreføres som veinavn.

LILLE ÅROS VEI

Vi mener at det er svært vesentlig at gårdsnavnet Lille Åros blir videreført i veinavn, fordi det egentlige gårdsbruket for lengst er utparsellert. Denne veien kan betraktes som en forlengelse av Kirkeveien. Men hvis navnet Kirkeveien brukes på forlengelsen vil det bli vanskelig å finne en annen vei som naturlig kan kalles Lille Åros vei.

FRØTVEDTÅSEN

Dette er en forholdsvis lang vei som fører opp i Frøtvedtåsen. Derfor synes Frøtvedtåsen å være et naturlig veinavn.

FRØTVEDTSTUBBEN

Dette er en kort veistump som tar av fra den foreslåtte Frøtvedtåsen oppe i selve åsen. Den ligger på Frøtvedt grunn (gnr. 54). Frøtvedtstubben vil derfor være et naturlig navn som også kan sies å være historisk dekkende.

SKOFTERUDSTUBBEN

er en kort veistump som tar av fra den foreslåtte Skofterudveien. Navnet Skofterudstubben synes derfor å være et naturlig navn.

LILLE ÅROSSTUBBEN

Dette er en kort veistump som tar av fra den foreslåtte Lille Åros vei. Den ligger på Lille Åros grunn, og det er derfor naturlig å knytte Lille Åros navnet også til denne veien. Derfor foreslår vi Lille Årosstubben som veinavn. Med veiens krokete/svingete form vil også Lille Åroskroken falle naturlig som veinavn. Men endingen -kroken kan muligens ha en noe negativ klang.

Vi understreker at navneforslagene er diskutert med eldre folk på stedet, og at historiske kilder er studert.

Og helt til slutt vil vi bare konkludere med at samtlige navneforslag ble akseptert av «Teknisk komite».

OLE SØNJU

Middelskolen i Slemmestad

Før du tar fatt på hva jeg skriver her, skal du ta for deg nr. 36 av «BYGDEMASINET» og lese Hans Bjørnstads interessante artikkel om Røyken Private Middelskole. Han tar for seg opprinnelsen til skolen, startåret 1932, om skolens lærer, og han har navnene på alle elevene.

Jeg har ikke noe forhold til middelskolen, undervisningen foregikk på en helt annen kant av bygda enn der jeg bodde. Avstanden fra Gjerdal til Slemmestad var altfor stor for en skolegutt, og kommunikasjonen i bygda var det smått med den gang. Nei, middelskolen ble aldri min skole.

Men ved et tilfelle fikk historielaget utlånt en del gamle fotografier fra skole-

årene 1937 - 1939. Berit Myrvang (f. Westby) var den gang elev ved middelskolen og ville at fotografiene skulle tas vare på i historielagets samling av eldre foto fra Røyken.

Hans Bjørnstad forteller i sin artikkel at skolen var 2-årig, at det bare var en lærer, at undervisningen foregikk i Nærnes-skolen, og at eksamen måtte avlegges i Oslo.

Berit Myrvang forteller at i hennes elevtid ble skolen kalt Slemmestad Middelskole, at undervisningen foregikk på «Gamleskolen» i Slemmestad, og at skolen var 2-årig, delt i en 1. og en 2. klasse med to lærere. Men skolen manglet fortsatt eksamensrett, denne måtte avlegges i Oslo.

*Alle foto tatt våren 1938.
Fotografen er ukjent.*

*Lærerne Alf Bjørke og
Konrad Rudberg*

Klassen 1936/38: 1.rekke fra venstre: Agnes Skaar, Ågot Follestad, Inger Moe, Kirsten Baarsrud. 2. rekke: Odd Hansen, ukj. Sverre Holm, ukj., ukj., 3. rekke: Lærer Rudberg, Trygve Bauer, Wilhelm Johansen, ukj., ukj., Torstein Olsen, Birger Andersen og Helge Høivang.

Klassen 1937/39: 1.rekke fra venstre: Ragnhild Schie, Greta Aasbom, Synnøve Andersen, Målfrid Skare, Berit Westby og Gunvor Bjørnstad. 2. rekke: Bjørg Nilsen, Mai Lis Karlsen, Gjertrud Olsen, Eva Blom, ukj. 3. rekke: Knut Hallquist, Ingvar Eckroll, Sverre Moe, lærer Bjerke, Edvin Torvbråten, Hans Ramton. Bakre rekke alne: William Larsen,

«Gamleskolen». Begge klasser ute i et friminutt

Middelskolen skiftet navn til Realskole i 1946 og var i drift frem til 1964 da ungdomsskolen ble innført, først i Slemmestad, men fra 1966 også på Spikkestad.

Men var det også en middelskole i Røyken før 1932? Ja - sier Elsa Morberg og Bjørg Ølstad, begge bosatt på Morberg gård. De har hørt foreldrene fortelle at omkring 1918 - 20 leide en middelskole lokale på Morberg gård. De har hørt navn som Thordis Graff, Asbjørn Lillelien og Fritjof Morris som elever her, men det er også alt de kjenner til om skoledrift på Morberg. De elevnavn som er nevnt er personer som forlenget er døde, Hans Graff på Huseby gård kan bekrefte opplysningen. Både hans far, Thor Graff f. 1901, og hans mor Thordis Graff, f. Aasgaard i 1904, var elever på middelskolen. Han har hørt fortelle at de kjørte med hest til Morberg-skolen.

En annen skole som dukker frem i erindringen er Amtskolen, eller «Nedre Amtskole i Buskerud», en ambulerende ungdomsskole som også virket i Røyken.

Et gammelt foto, ca 1910 - 12 viser en stor klasse utenfor Klokkergården i Røyken. En del av elevene gjenkjennes som «Røykenbøringer». Skolens styrer var Engebret Moe Færden, eller «Candidat Færden», et navn som han gjerne ble kjent under.

I 1914 ble skolen lagt til Ringerike under navnet «Færden-skolen» i Haugsbygd.

Fortsettelsesskolen i Røyken, - eller «framhaldsskolen» som den også ble kalt, bør også nevnes. Det var en ettårig ungdomsskole opprettet i 1935, og som virket inntil ungdomsskolen kom til i 1964.

ODD H. SANDLUND